

TERRY EAGLETON

Britanya'nın yaşayan en büyük edebiyat eleştirmeni ve düşünürü kabul edilen Terence Francis Eagleton, 22 Şubat 1943'te Salford'da doğmuştur. Oldukça yoğun bir Katolik öğrenimi gördükten sonra, Raymond Williams'tan da dersler aldığı Cambridge Üniversitesi'ne girmiş ve burada lisans, lisansüstü ve doktora yaptıktan sonra kısa kısa süre İngiliz Edebiyatı üzerine ders vermiştir. Oxford Üniversitesi (1992-2001), Manchester Üniversitesi, Notre Dame Üniversitesi ve halen çalıştığı Lancaster Üniversitesi'nde daimi hocalık yaptığı gibi daha birçok üniversitede de misafir hoca olarak konferanslara katılmış, sunumlar yapmıştır. Ayrıca *New Left Review* ve *New Statesman* dergilerine yıllarca yazılarıyla katkıda bulunmuştur.

Eagleton, ilk iki kitabı, *Shakespeare and Society* (1967) ve *Exiles and Emigrés*'te (1970) edebiyata Katoliklikle sosyalizmin ilginç bir sentezini yaparak yaklaşmıştır. İleriki yıllarda böylesi bir sentez arayışından koparak Althusser Okulu'nun edebiyat kuramı alanındaki en önemli adı Pierre Macherey'nin izini sürecek; "bütünlük", "organiklik" ve "yansıma" gibi Hegel kökenli kavramların edebiyat yapıtlarını çözümlemekte kullanılmasına karşı çıkacaktır. *Marxism and Literary Criticism* (1976) [*Edebiyat Eleştirisi Üzerine*, Çev. H. Gönenç, Eleştiri Yay., tarihsiz] adlı yapıtında Marksist gelenekteki benzer eğilimleri sert bir biçimde eleştirmektedir. *Criticism and Ideology* (1976) [*Eleştiri ve İdeoloji*, Çev. E. Tarım & S. Öztöpaş, İletişim Yay., 1985] kitabında ise yapısalcılıktan esinlenen bir "metinbilimi" kavrayışına maddeci ve bilimsel bir içerik kazandırmak için edebiyat yapıtı ile ideolojiler arasındaki, "yansıma" kavramının kuşatmadığı karmaşıklıkta ilişkileri incelemektedir.

Eagleton, metni "açıklamaya" çalışan 80'lerdeki bilimsel yönelimini yavaş yavaş terk ederek metni "kullanmaya" ağırlık veren, daha siyasal bir yaklaşımı benimsemiştir. *Walter Benjamin or Towards a Revolutionary Criticism* (1981); *Literary Theory* (1983) [*Edebiyat Kuramı Giriş*, Çev. Tunçay Birkan, Ayrıntı Yay. 1990] ve *The Function of Criticism* (1984) [*Eleştirinin Görevi*, Çev. İsmail Serin, Ark Yay., 1998] gibi yapıtlarında, Benjamin'in yanı sıra, Mikhail Bakhtin, Derrida, Wittgenstein, Foucault ve feminist hareketin bu siyasal yaklaşımı büyük ölçüde etkilediği görülür.

Edebiyat kuramı alanındaki bu çalışmalarının yanında edebiyat "pratiğine" de bulaşmış, *Brecht and Company* (yayımlanmadı) ve *Saint Oscar* (1990) adlı iki oyun ve tek romanı olan *Saints and Scholars*'ı (1987) [*Azizler ve Alimler*, Çev. Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, 2003] yazmıştır.

Diğer bazı yapıtları şunlardır: *Myths of Power. A Marxist Study of the Brontës* (1975); *The Rape of Clarissa* (1982); *Against The Grain* (1985); *Shakespeare* (1986) [*William Shakespeare*, Çev. A. Cüneyt Yalaz, Boğaziçi Üniversitesi Yay., 1998]; *The Ideology of The Aesthetic* (1990) [*Estetiğin İdeolojisi*, Çev. Bülend Gözkân vd, Doruk Yay., 2002]; *Ideology: An Introduction* (1991) [*İdeoloji-Giriş*, Çev. Mutallip Özcan, Ayrıntı Yay., 1996]; *Heathcliff and The Great Hunger* (1995); *The Illusions of Post-modernism* (1996) [*Postmodernizmin Yarımsamaları*, Çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yay., 1999]; *The Idea of Culture* (2000) [*Kültür Yorumları*, Çev. Özge Çelik, Ayrıntı Yay., 2005]; *The Gatekeeper* (2001) [*Kapı Bekçisi*, Çev. Gökçen Ezber & Rana Kahraman, Bilge Kültür Sanat, 2002]; *After Theory* (2003) [*Kurandan Sonra*, Çev. Uygur Abacı, Literatür Yayıncılık, 2004]; *The Meaning of Life* (2007); *On Evil* (2010) ve *Why Marx Was Right* (2011).

Ayrıntı: 648
İnceleme Dizisi: 240

Hayatın Anlamı
Terry Eagleton

Kitabın Özgün Adı
The Meaning of Life

İngilizce'den Çeviren
Kutlu Tinca

Yayıma Hazırlayan
Kadir Engil

Düzeltili
Songül Krgezen

© 2007 by Terry Eagleton

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Jared Alden/Photolibrary/Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 244 Topkapı/İstanbul
Tel. (0212) 612 31 85
Sertifika No. 12156

Birinci Basım 2012
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-674-3
Sertifika No. 10704

AYRINTI YAYINLARI
Hobzar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Çağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Terry Eagleton
Hayatın Anlamı

İNCELEME DİZİSİ

YEŞİL POLİTİKA/J. Porritt MARKS, FREUD VE GÜNLÜK HAYATIN ELEŞTİRİSİ/B. Brown KADINLIK TAHAKKUM VE DİRENİŞ SANATLARI/J.C. Scott SAĞLIĞIN GASP/İ. Illich SEVGİNİN BİLGELİĞİ/A. Finkielkraut KİMLİK VE FARKLILIK/W. Connolly ANTİPOLİTİK ÇAĞDA POLİTİKA/G. Mtgan YENİ BİR SOL ÜZERİNE TARTIŞMALAR/H. Wainwright DEMOKRASİ VE KAPİTALİZM/S. Bowles-H. Gintis OLUMSALLIK, İRONİ VE DAYANIŞMA/R. Rorty OTOMOBİLİN EKOLOJİSİ/P. Freund-G. Martin ÖLÜŞME, GİDİKLANMA VE SIKILMA ÜZERİNE/A. Phillips İMKANSIZIN POLİTİKASI/J.M. Besnier GENÇLER İÇİN HAYAT BİLGİSİ EL KİTABI/R. Vaneigem EKOLOJİK BİR TOPLUMA DOĞRU/M. Bookchin İDEOLOJİ/T. Eagleton DÜZEN VE KALKINMA KISKACINDA TÜRKİYE/A. Insel AMERİKA/J. Baudrillard POSTMODERNİZM VE TÜKETİM KÜLTÜRÜ/M. Featherstone ERKEK AKIL/G. Lloyd BARBARLIK/M. Henry KAMUSAL İNSANIN ÇOKUŞU/R. Sennett POPÜLER KÜLTÜRLER/D. Rowe BELLEĞİNİ YİTİREN TOPLUM/R. Jacoby GÜLME/H. Bergson ÖLÜME KARŞI HAYAT/N. O. Brown SİVİL İTAATSIZLIK/Der.:Y. Coşar AHLAK ÜZERİNE TARTIŞMALAR/J. Nuttall TÜKETİM TOPLUMU/J. Baudrillard EDEBİYAT VE KÖTÜLÜK/G. Bataille ÖLÜMCÜL HASTALIK UMUTSUZLUK/S. Kierkegaard ORTAK BİR ŞEYLERİ OLMAYANLARIN ORTAKLIĞI/A. Lingis VAKİT ÖLDÜRMEK/P. Feyerabend VATAN AŞKI/M. Viroli KİMLİK MEKANLARI/D. Morley-K. Robins DOSTLUK ÜZERİNE/S. Lynch KİŞİSEL İLİŞKİLER/H. LaFollette KADINLAR NEDEN YAZDIKLARI HER MEKTUBU GÖNDERMEZLER?/D. Leader DOKUNMA/G. Jospovic İTİRAF EDİLEMİYEN CEMAAT/M. Blanchot FLÖRT ÜZERİNE/A. Phillips FELSEFEYİ YAŞAMAK/R. Billington POLİTİK KAMERA/M. Ryan-D. Kellner CUMHURİYETÇİLİK/P. Petit POSTMODERN TEORİ/S. Best-D. Kellner MARKSİZMVE AHLAK/S. Lukes VAHŞETİ KAVRAMAK/J.P. Reemtsma SOSYOLOJİK DÜŞÜNMEK/Z. Bauman POSTMODERN ETİK/Z. Bauman TOPLUMSAL CİNSEYET VE İKTİDAR/R. W. Connell ÇOKKÜLTÜRLÜ YURTTAŞLIK/W. Kymlicka KARŞIDEVRİM VE İSYAN/H. Marcuse KURSUSUZ CİNAYET/J. Baudrillard TOPLUMUN McDONALDLAŞTIRILMASI/G. Ritzer KURSUSUZ NİHLİST/K.A. Pearson HOŞGÖRÜ ÜZERİNE/M. Walzer 21. YÜZYIL ANARŞİZMİ/Der.:J. Purkis & J. Bowen MARX'İN ÖZGÜRLÜK ETİĞİ/G. G. Brenkert MEDYA VE GAZETECİLİKTE ETİK SORUNLAR/ Der.:A. Belsey & R. Chadwick HAYATIN DEĞERİ/J. Harris POSTMODERNİZMİN YANISAMALARI/T. Eagleton DÜNYAYI DEĞİŞTİRMEK ÜZERİNE/M. Löwy ÖKÜZÜN A'SI/B. Sanders TAHAYYÜL GÜCÜNÜ YENİDEN DÜŞÜNMEK/Der.: G. Robinson & J. Rundell TUTKULU SOSYOLOJİ/A. Game & A. Netcalfe EDEPSİZLİK, ANARŞİ VE GERÇEKLIK/G. Sartwell KENTSİZ KENTLEŞME/M. Bookchin YÖNTEME KARŞI/P. Feyerabend HAKİKAT OYUNLARI/J. Forester TOPLUMLAR NASIL ANIMSAR?/P. Compton ÖLME HAKKI/S. Inceoğlu ANARŞİZMİN BUGÜNÜ/Der.: Hans-Jürgen Deggen MELANKOLİ KADINDIR/D. Binkert SİYAH 'AN'LAR I-II/J. Baudrillard MODERNİZM, EVRENSELLİK VE BİREY/Ş. Benhabib KÜLTÜREL EMPERYALİZM/J. Tomlinson GÖZÜN VİCDANI/R. Sennett KÜRESELLEŞME/Z. Bauman ETİĞE GİRİŞ/A. Pieper DUYGUTESİ TOPLUM/S. Mestrovic EDEBİYAT OLARAK HAYAT/A. Nehamas İMAJ/K. Robins MEKANLARI TÜKETMEK/J. Urry YAŞAMA SANATI/G. Sartwell ARZU ÇAĞI/J. Kovel KOLONYALİZM POSTKOLONYALİZM/A. Loomba KRESTEKİ YABANI/A. Phillips ZAMAN ÜZERİNE/N. Elias TARİHİN YAPISÖKÜMÜ/A. Munslov FREUD SAVAŞLARI/J. Forester ÖTEYE ADIM/M. Blanchot POSTYAPISALCI ANARŞİZMİN SİYASET FELSEFESİ/T. May ATEİZM/R. Le Poidevin AŞK İLİŞKİLERİ/O.F. Kernberg POSTMODERNLİK VE HOŞNUTSUZLUKLARI/Z. Bauman ÖLÜMLÜLÜK, ÖLÜMSÜZLÜK VE DİĞER HAYAT STRATEJİLERİ/Z. Bauman TOPLUM VE BİLİNÇDİŞİ/K. Leledakis BÜYÜŞÜ BOZULMUŞ DÜNYAYI BUAYTMEK/G. Ritzer KAHKAHANIN ZAFERİ/B. Sanders EDEBİYATIN YARATILIŞI/F. Dupont PARÇALANMIŞ HAYAT/Z. Bauman KÜLTÜREL BELLEK/J. Assmann MARKSİZM VE DİL FELSEFESİ/V. N. Volosinov MARX'İN HAYALETLERİ/J. Derrida ERDEM PEŞİNDE/A. MacIntyre DEVLETİN YENİDEN ÜRETİMİ/J. Stevens ÇAĞDAŞ SOSYAL BİLİMLER FELSEFESİ/B. Fay KARNAVALDAN ROMANA/M. Bakhtin PİYASA/J. O'Neill ANNE: MELEK Mİ, YOŞMA MI?/E. V. Weldon KUTSAL İNSAN/G. Agamben BİLİNÇALTINDA DEVLET/R. Lourau YAŞADIGIMIZ SEFALET/A. Gorz YAŞAMA SANATI FELSEFESİ/A. Nehamas KORKU KÜLTÜRÜ/F. Furedi EĞİTİMDE ETİK/F. Haynes DUYGULU YAŞANTI/D. Lupton ELEŞTİREL TEORİ/R. Geuss AKTİVİSTİN EL KİTABI/R. Shau KARAKTER AŞINMASI/R. Sennett MODERNLİK VE MÜPHEMLİK/Z. Bauman NİETZSCHE: BİR AHLAK KARŞITININ ETİĞİ/P. Berkowitz KÜLTÜR, KİMLİK VE SİYASET/Nafiz Tok AYDINLANMIŞ ANARŞİ/M. Kaufmann MODA VE GÜNDEMLERİ/D. Crane BİLİM ETİĞİ/D. Resnik CEHENNEMİN TARİHİ/A.K. Turner ÖZGÜRLÜKLE KALKINMA/A. Sen KÜRESELLEŞME VE KÜLTÜR/J. Tomlinson SİYASAL İKTİSADIN ABC'Sİ/R. Hahnel ERKEN ÇÖKEN KARANLIK/K.R. Jamison MARX'VE MAHDUMLARI/J. Derrida ADALETUTKUSU/R.C. Solomon HACKER ETİĞİ/P. Himanen KÜLTÜR YORUMLARI/Terry Eagleton HAYVAN ÖZGÜRLEŞMESİ/P. Singer MODERNLİĞİN SOSYOLOJİSİ/P. Wagnier DOĞRUYU SÖYLEMEK/M. Foucault SAYGI/R. Sennett KURBANSAI SUNU/M. Başaran FOUCAULT'NUN ÖZGÜRLÜK SERÜVENİ/J. W. Bernauer DELEÜZE & GUATTARI/P. Goodchild İKTİDARIN PSİŞİK YAŞAMI/J. Butler ÇİKOLATANIN GERÇEK TARİHİ/S.D. Coe & M.D. Coe DEVRİMİN ZAMANI/A. Negri GEZEĞENGESSEL ÜTOPYA TARİHİ/A. Mattelart GÖÇ, KÜLTÜR, KİMLİK/İ. Chambers ATEŞ VE SÖZ/G.M. Ramirez MİLLETLER VE MİLLİYETÇİLİK/E.J. Hobsbawm HOMO LUDENS/J. Huizinga MODERN DÜŞÜNCEDE KÖTÜLÜK/S. Neiman ÖLÜM VE ZAMAN/E. Lévinas GÖRÜNÜR DÜNYANIN EŞİĞİ/K. Silverman BAKININ'DEN LACANA'S. Neuman ORTAÇAĞDA ENTELEKTÜELLER/J. De Goff HAYAL KIRIKLIĞI/Ian Craib HAKİKAT VE HAKİKATLILIK/B. Williams RUHUN YENİ HASTALIKLARI/J. Kristeva ŞİRKET/J. Bakan ALT KÜLTÜR/C. Jenks BİR AİLE CİNAYETİ/M. Foucault YENİ KAPİTALİZMİN KÜLTÜRÜ/Richard Sennett DİNİN GELECEĞİ/Santiago Zabala ZANAATKAR/Richard Sennett MELEZLİĞE ÖVGÜ/Michel Bourse SERMAYE VE DİL/Christian Marazzi SAVAŞ OYUNLARI/Roger Stahl BİR İDEA OLARAK KOMÜNİZM/Alain Badiou & Slavoj Žižek NİHLİZM/Bilent Diken MADDESİZ/André Gorz BİLGİNİN ARKEOLOJİSİ/M. Foucault TÜKETİM TOPLUMU, NEVROTİK KÜLTÜR VE DÖVÜŞ KULÜBÜ/H. Övünç Ongur ANTİKAPİTALİZM/Jeremy Gilbert ÇALIŞMAK SAĞLIĞA ZARARLIDIR/Annie Thébaud-Mony BERABER/Richard Sennett

Bu fikri çok utanç verici bulan Oliver'a...

İçindekiler

Önsöz.....	9
Birinci Bölüm	
Sorular ve Yanıtlar.....	13
İkinci Bölüm	
Anlam Sorunu.....	51
Üçüncü Bölüm	
Anlam Tutulması.....	79
Dördüncü Bölüm	
İnsan Kendi Kaderini Kendisi mi Çizer?.....	103
Kaynakça ve Daha İleri Okumalar.....	129
Dizin.....	135

Önsöz

Bu konuda bir kitap yazacak kadar gözü kara olanlar, karmaşık sembolik şekiller içeren, kargacık burgacık yazılar yığnına kendilerini hazırlasalar iyi olur. Hayatın anlamı, çılgın ya da komik olana uygun bir konu ve ben ilkinden çok ikinci konuma düşmüş olmayı umuyorum. Görkemli, düşünsel ve ahlaki bir konuyu olabildiğince kaygısız ve berrak bir şekilde ama aynı zamanda onu ciddiye alarak incelemeye çalıştım. Fakat küçücük bir akademik bilgi ölçeğinin aksine, konu etrafında saçma bir şekilde aşırıya kaçan bir şey var. Yıllar önce Cambridge’te öğrenciyken gözüm bir doktora tezinin başlığına takılmıştı: “Pirenin Vajinal Sisteminin Bazı Yönleri.” Tahmin edilebileceği gibi bu, görme yeteneği zayıf olanlar için en uygun çalışma değildi; ama görünüşe bakılırsa ders almadığımı gösteren sevimli bir alçakgönüllülük sergiliyordu. En

azından, Bertrand Russell ile taksi řoförünün hikâyesini yineleme-
yen az sayıdaki “hayatın anlamı” kitaplarından birisini yazdığımı
söyleyebilirim. Bu kitabın taslaklarını okuyan, çok değerli eleştiri
ve önerilerde bulunan Joseph Dunne’ye teşekkür borçluyum.

Birinci Bölüm

Sorular ve Yanıtlar

Filozofların, soruları yanıtlamak yerine onları çözümlmek gibi sinir bozucu bir alışkanlığı vardır ve ben de böyle başlamak istiyorum.¹ “Hayatın anlamı nedir?” sorusu hakiki bir soru mu yoksa yalnızca hakiki gibi görünen bir soru mudur? Onun yanıtı sayılabilecek bir şey var mıdır yoksa o yalnızca okunması gereken o efsanevi Oxford sınav sorusu gibi, aslında sahte bir soru türü müdür: “Bu, iyi bir soru mudur?”

“Hayatın anlamı nedir?” sorusu, ilk bakışta “Arnavutluk’un başkenti neresidir?” ya da “Fildişi ne renktir?” gibi sorularla aynı tarzda görünür. Peki ama gerçekten öyle mi? Daha ziyade “Geo-

1. Şahsen bir filozof olmadığımı eklemem gerekebilir. Gerçi bazı eleştirmenlerimin bunu vurgulayacağına eminim.

metri zevki nedir?” sorusuna benzer bir soru mudur? Bazı düşünürlerin, “hayatın anlamı” sorusunu anlamsız saymasının oldukça standart bir nedeni vardır. Bu, anlamın nesnelere değil; dille ilgili bir mesele olduğu durumdur. Buradaki sorun, şeylerin doku, ağırlık ya da renk gibi kendilerine ait bir özelliği değil, onlardan söz ediş tarzımızdır. Bir lahana ya da bir kardiyograf cihazı kendi içinde anlamlı değildir; yalnızca karşılıklı konuşmalarımıza yakalanaarak anlamlı hale gelir. Bu teoriye göre, hayata ona ilişkin söylemlerimizle anlam kazandırabiliriz; ama hayatın kendisi bir buluttan daha fazla anlam taşıyamaz. Örneğin bulutların doğru ya da yanlış olduğundan bahsetmek anlamsız olurdu. Doğruluk ya da yanlışlık, bulutlara ilişkin insani önermelerimizin işlevleridir. Çoğu felsefi argüman gibi, bu argümanın da kimi sorunları var. Kitabın ilerleyen bölümlerinde bunlardan birkaçını gözden geçireceğiz.

O halde “Hayatın anlamı nedir?” sorgulamasından daha da gösterişli bir sorgulamaya kısaca bir göz atalım. Bunun ortaya çıkarılabileceği en temel soru belki de şudur: “Neden ‘hiçbir şey’ yok da ‘bir şey’ var?” Evvela hakkında “Bu ne anlama geliyor?” sorusunu sorabileceğimiz “bir şey” neden var? Filozoflar bunun gerçek bir soru mu yoksa sahte bir soru mu olduğu konusunda ayrışır; ama bu ayrışma teologlar için genelde söz konusu değildir. Çoğu teolog için bu sorunun yanıtı ayındır: “Tanrı.” Evreni “Yaratan”ın Tanrı olduğunun söylenmesi, onun büyük bir imalatçı olmasından değil, “hiçbir şey” yerine “bir şey”in mevcudiyetinin nedeni olmasındandır. Teologların dediğine göre Tanrı varoluşun temelidir. Ve evrenin hiçbir başlangıcı olmasaydı, bu söylenen şey Tanrı için yine de geçerli olacaktı. “Bir şey” ezelden beri var olmuş olsa bile Tanrı “hiçbir şey” yerine “bir şey”in mevcudiyetinin nedenidir.

“Neden ‘bir şey’ var da ‘hiçbir şey’ yok?” sorusu, kabaca “Evren neden var?” sorusuna çevrilebilirdi. Bu bir nedensellik sorusu gibi düşünülebilirdi. Bu durumda, “Neden var?” sorusu “Nereden geldi?” sorusunu ifade ederdi. Fakat sorunun kastettiği tam

olarak bu değildir. Eğer evvela evrenin nasıl başladığından bahsederek soruyu yanıtlamaya çalışırsak bu nedenlerin her şeyin parçası olması gerekir ve başladığımız yere geri döneriz. Yalnızca, her şeyin parçası olmayan tek bir neden, tıpkı Tanrı gibi evreni aşkın bir neden, argümanın bu yönde sürüklenmesine engel olabilir. Dolayısıyla bu soru “Evren nasıl meydana geldi?” sorusu hakkında değildir. Ayrıca, hiç değilse teologlara göre, dünyanın ne için var olduğuna dair bir soru da değildir; çünkü onların görüşüne göre dünyanın bir amacı yoktur. Tanrı, stratejik bir amaçla dünyayı yaratmış göksel bir mühendis değildir. O, dünyayı yalnızca kendi memnuniyeti ve yaratma hazzı uyarınca yaratmış bir sanatçıdır. Öyleyse Tanrı’nın yaygın biçimde neden bir parça sapkın bir espri anlayışı olmakla nitelendirildiği anlaşılabilir.

“Neden ‘hiçbir şey’ yok da ‘bir şey’ var?” sorusu muhtemelen, “hiçlik” kolaylıkla var olabileceği halde evvela bir dünyanın var olmasından duyulan şaşkınlığın ifadesidir. Bu, “Gizemli olan, dünyanın nasıl var olduğu değil, onun var olmasıdır” dediğinde Ludwig Wittgenstein’in düşündüğü şeyin de bir parçası olabilir.² Wittgenstein’in bu söylemi, Alman filozof Martin Heidegger’in *Seinsfrage* ya da “varlık sorunu” olarak adlandırdığı sorunun bir uyarlamasıdır. Heidegger “Neden ‘varlık’ var?” sorusuna dönmek ister; tikel varlıkların nasıl meydana geldiğinden ziyade evvela o varlıkların mevcudiyeti şeklindeki akla durgunluk veren hakikatle ilgilidir. Ve bu şeyler anlayışımıza açıktır; çünkü kolaylıkla var olmayabilirlerdi.

Fakat birçok filozofa, özellikle Anglosakson filozoflara göre, “Neden ‘varlık’ var?” sorusu son derece sahte bir soru örneğidir. Onlara göre bu sorunun yanıtını bilmek yalnızca zor değil, belki de imkânsızdır. Hatta bu soruda yanıtlanacak bir şey olduğu bile son derece şüphelidir. Bu filozoflara göre aslında bu soru yalnızca “Vay canına!” demenin tipik bir Cermen tarzıdır. Bir filozof için değil, olsa olsa bir şair ya da mistik için geçerli bir sorudur bu.

2. Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Londra, 1961, 6.44.

Özellikle Anglosakson dünyasında bu iki cephe arasındaki bariyerler tedbirli biçimde güçlendirilmiştir.

Philosophical Investigations* gibi bir çalışmada Wittgenstein, gerçek sorular ile sahte sorular arasındaki farka karşı tetikteydi. Bir dil örneği aslında bir soru olamayacağı halde, dilbilgisel bir soru şeklini alabilir. Veya dilbilgimiz bizi bir önerme türünü bir başkasıyla karıştırmak gibi hatalı bir fikre sürükleyebilir. “Yurttaşlar, düşman bir kez yenildi mi zafer saatinde başaramayacağımız ne var ki?” sorusu yanıt bekleyen bir soru gibi görünür; ama aslında söylemsel bir sorudur ve ona şöyle bir yanıtla karşılık vermek yanlış olurdu: “Hiçbir şey.” Sözce sırf dramatik gücünü artırmak amacıyla soru şeklini alabilir. “Ne olmuş yani?”, “Niçin yaylanmıyorsun?” ya da “Ne öyle dik dik bakıyorsun?” gibi sözceler birer soru örneğiymiş gibi görünür; ama aslında öyle değildir. “Ruhun vücutta bulunduğu yer neresidir?” sorusu makul bir soru tipi gibi görünse de bunun nedeni soruyu yalnızca “Böbrekler vücudun neresindedir?” gibi bir soruyla aynı doğrultuda düşünmemizdir. “Kıskançlığım nerede?” sorusu, onu bilinçsizce ve “Koltukaltım nerede?” gibi bir soru etrafında biçimlendirdiğimiz için kabul edilebilir bir soru şeklidir.

Wittgenstein’a göre birçok felsefi bilmece insanların, dili bu şekilde yanlış kullanmasından kaynaklanıyordu. Örneğin “Bir ağrım var” ifadesini ele alalım: Dilbilgisel olarak bu, “Bir şapkam var” ifadesine yakın bir ifadedir. Bu benzerlik bizi ağrıların ya da genel olarak deneyimlerin aynen şapkalar gibi sahip olduğumuz şeyler olduğunu düşünmeye sevk edebilir. “Ağrım burada, al” demek tuhaf bir şey olur. “Bu şapka senin mi yoksa benim mi?” demek anlam taşıdığı halde, “Bu ağrı senin mi yoksa benim mi?” sorusunu sormak garip kaçır. Belki de bir oda ve orada ıstırap çeken birkaç kişi var; her biri sırayla ağrıları içinde iki büklüm oluyor ve biz de haykırıyoruz: “Şimdi onun ağrısı var!”

---

* Felsefi Soruşturmalar, Çev. Haluk Barışcan, Metis Yayınevi, 2010. (y.h.n.)

Bu yalnızca gülünç gibi geliyor ama gerçekte son derece önemli imalar taşır. Wittgenstein “Bir şapkam var” ifadesinin dilbilgisini “Bir ağrım var” ifadesinden yalnızca “ben” ve “o” gibi şahıs zamirlerini açıklamak suretiyle değil, deneyimlerimizin bir çeşit özel mülk olduğu şeklindeki çok eski ve köklü bir varsayımın temelini çürüten çizgilerle ayırt edebildi. Gerçekte onlar şapkamdan daha fazla özel mülk gibi görünür, çünkü ne de olsa şapkamı elden çıkarabilirim, ama ağrımı çıkaramam. Wittgenstein, dilbilgisinin bizi nasıl bu şekilde düşünmeye sürükleyerek oyuna getirdiğini gösterir. Onun meselesinin radikal, dahası politik anlamda radikal sonuçları vardır.

Ludwig Wittgenstein: Yirminci yüzyılın en büyük filozofu olduğuna dair ortak bir kanaat vardır.